

5510 SAYILI KANUNDA DÜZENLENEN SİGORTA BORÇLANMALARI

Murat ÖZDAMAR

İstanbul Sosyal Güvenlik İl Müdür Yardımcısı

Özet

Sigortalıların borçlanabileceği süreler, 5510 sayılı Kanunun birden çok maddesinde (m. 41, 46, geçici m.4, 8, 31, 36, 43 ve 44) yer almaktadır. Konu genel olarak 5510 sayılı Kanunun “Sigortalıların borçlanabileceği süreler” başlıklı 41. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler ILO’nun 1933 tarihli 43 sayılı Sakatlık, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları Tavsiye Kararı ile de uyum göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sigortalıların borçlanabileceği süreler, 5510 sayılı Kanun, Sakatlık, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları Tavsiye Kararı.

SERVICE DEBTS ALLOWED IN THE ACT NO. 5510

Abstract

Periods for which service indebtedness is allowed, are located on multiple articles of Act No. 5510 (art. 41, 46, temporary art. 4, 8, 31, 36, 43 and 44). The issue is regulated as a general rule in Article 41, which is entitled “Periods for which service indebtedness is allowed”, of Act No. 5510. These regulations are also compatible with ILO’s Invalidity, Old-Age and Survivors’ Insurance Recommendation, 1933 (No. 43).

Keywords: Periods for which service indebtedness is allowed, Act No. 5510, Invalidity, Old-Age and Survivors’ Insurance Recommendation.

1. Giriş

Sigorta borçlanması, sigortalının iradesi dışında sigortalılık süresinin kesilmesi, sona ermesi veya askıya alınması halinde bu sürelerin primlerinin sonradan ödenerek sigortalılık hizmetinden saydırılması işlemi olarak tanımlanmaktadır.¹ Sigorta borçlanma müessesesi, sosyal güvenlik hukukunda istisnai bir uygulama olmakla birlikte sigorta borçlanmalarına, ILO'nun 1933 tarihli 43 sayılı Sakatlık, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları Tavsiye Kararında da yer verilmiştir.² Sigorta borçlanması yoluyla primi ödenmeden geçmiş sürelerin primlerinin, ilgili sigortalı tarafından daha sonra ödenmesi suretiyle hizmetten saydırılması işlemiyle emekli olma tarihi ve/veya emekli maaş miktarı olumlu yönde değişebilmektedir.³

Bu çalışmada; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu⁴ kapsamında düzenlenen sigorta borçlanmaları hakkında ayrıntılı bilgi verilerek, 5510 sayılı Kanunda düzenlenen sigorta borçlanma türleri ile daha önceki sosyal güvenlik kanunlarında düzenlenen sigorta borçlanma türleri mukayese edilecek, borçlanmanın sosyal sigortalar açısından sonuçları değerlendirilecektir.

2. 5510 Sayılı Kanunda Düzenlenen Borçlanma Türleri

Sigortalıların iradesiyle (aylıksız izin, avukatlık staj süresi v.b.) ya da iradesi çalışma hayatı içinde bulunmak olmasına rağmen askerlik, grev, lokavt v.b. nedenlerle çalışma hayatının dışında kalarak sigorta prim ödemesinin kesintiye uğraması, kesinti nedeniyle sigortalının sosyal yardımlardan mahrum kalmasına veya bu sosyal yardımları elde etmesinin gecikmesine neden olur.⁵ Bu nedenle sosyal sigortalarda, sigorta borçlanmalarının bulunması kaçınılmaz bir zorunluluktur. ILO'nun 1933 tarihli 43 sayılı Sakatlık, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları Tavsiye Kararının meşruiyet kaynağını da bu zorunluluk oluşturur.

¹ Yusuf Alper, Sosyal Sigortalar, Ekin Yayınevi, Güncellenmiş 5. Baskı, Bursa:2013, s.279.; Müjdat Şakar, Sosyal Sigortalar Uygulaması, Beta Yayınevi, Yenilenmiş 10.Baskı, İstanbul:2011, s.335.

² Can Tuncay/Ömer Ekmekçi, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, Beta Yayınevi, 16.Baskı, İstanbul:2013, s.600.

³Müjdat Şakar, "Sosyal Sigortalarda Hizmet Borçlanması", Marmara Ün. İİBF Dergisi, Cilt:5, Sayı:1-2, s.686.

⁴ 16.06.2006 tarih ve 26200 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

⁵Ali Nazım Sözer, Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul:2013, s.441.

5510 sayılı Kanunda, önceki sosyal sigorta Kanunları olan 506, 1479, 2925, 2926 ve 5434 sayılı Kanunlara göre daha fazla sayıda sigorta borçlanma türü yer almaktadır.⁶ Sigortalıların borçlanabileceği süreler 5510 sayılı Kanunun sadece bir değil birden çok maddesinde (m. 41, 46, geçici m.4, 8, 31, 36, 43 ve 44) yer almakla birlikte geçici 17 inci madde düzenlemesi de özü itibariyle bir sigorta borçlanmasıdır. Buna ilave olarak, Türk vatandaşı olarak yurt dışında sigorta prim ödemesi bulunanlar ile yurt dışında ikamet eden kadınlar, 3201 sayılı Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında Kanun⁷ gereği yurt dışı sigorta borçlanması yapabilmektedir.⁸

5510 sayılı Kanunun “Sigortalıların borçlanabileceği süreler” başlıklı 41 inci maddesi borçlanılabilecek süreleri on bir ana başlık altında düzenlemiştir. Ancak Kanunun 41 inci maddesinde yer alan borçlanmalardan, askerlik ve doğum borçlanması geneli-herkesi ilgilendirir niteliktedir. Bu iki borçlanma dışında kalan sigorta borçlanmaları ise özel bir olgunun varlığına bağlıdır. Örneğin; Hukuk Fakültesi bitiren kişiler avukatlık ruhsatı almak için zorunlu olarak avukatlık stajı yapabilir. Bu nedenle avukatlık staj borçlanması tüm sigortalıları değil staj yapan hukukçuları ilgilendirir. Erkekler için askerlik, kadınlar için doğum yapmak ise istisnalar hariç her sigortalı için kaçınılmazdır.⁹

5510 sayılı Kanunun 41 inci maddesinde düzenlenen borçlanma türleri;

- a) Kanunları gereği verilen ücretsiz doğum ya da analık izni süreleri ile 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri kapsamındaki sigortalı kadının, üç defaya mahsus olmak üzere doğum tarihinden sonra iki yıllık süreyi geçmemek kaydıyla borçlanılacak sürelerde uzun vadeli sigorta kolları açısından sigortalı sayılmaması ve çocuğunun yaşaması şartlarıyla talepte bulunulan süreler,
- b) Er veya erbaş olarak silâh altında veya yedek subay okulunda geçen süreler,

⁶ Mustafa Kuruca/Murat Özdamar, Tüm Yönleriyle Emeklilik, Güncellenmiş 2.b.,Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2013, s.452.

⁷22.05.1985 tarih ve 18761 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

⁸ Ali Güzel/Alı Rıza Okur/Nurşen Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul: Beta Yayınevi, Yenilenmiş 14. Baskı, 2012, s.476

⁹Murat Göktaş/Murat Özdamar, Hizmet Borçlanması Yapılan tarihin Emekli Aylığına Etkisi, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 265, Ocak-2015, s.158.

c) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olanların, personel mevzuatına göre aylıksız izin süreleri,

d) Sigortalı olmaksızın doktora öğrenimi veya tıpta uzmanlık için yurt içinde veya yurt dışında geçirdikleri normal doktora veya uzmanlık öğrenim süreleri,

e) Sigortalı olmaksızın avukatlık stajını yapanların normal staj süreleri,

f) Sigortalı iken herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınanlardan bu suçtan dolayı beraat edenlerin tutuklulukta veya gözaltında geçen süreleri,

g) Grev ve lokavtta geçen süreler,

h) Hekimlerin fahrî asistanlıkta geçen süreleri,

i) Seçim kanunları gereğince görevlerinden istifa edenlerin, istifa ettikleri tarih ile seçimin yapıldığı tarihi takip eden aybaşına kadar açıkta geçirdikleri süreleri,

j) Bu bendin yürürlüğe girdiği (25 Şubat 2011) tarihten sonraki sürelere ilişkin olmak üzere, 4857 sayılı Kanuna göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalıların, kısmi süreli çalıştıkları aylara ait eksik süreler,

k) Sigortalı olmaksızın, 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanuna göre yurt dışına gönderilen ve öğrenimini başarıyla tamamlayarak yurda dönenlerden yükümlü bulunduğu mecburi hizmet süresini tamamlamış olanların, yurt dışında resmî öğrenci olarak geçirmiş oldukları öğrenim sürelerinin 18 yaşının tamamlanmasından sonraki döneme ait olan kısmı,

5510 sayılı Kanununun 46 ncı maddesinde düzenlenen sigorta borçlanması, yükseköğrenim sonrası subay ve polisliğe atananlar için düzenlenmiş özel bir borçlanma türüdür. Bu nedenle bu nitelikteki sigorta borçlanmalarından memur statüsünde görev alanlar (5510 sayılı Kanun sonrası memur olanlar) yararlanır. Kanununun 46 ncı maddesi hükmüne göre, fakülte veya yüksek okullarda kendi hesabına okuduktan sonra subay veya astsubaylığa naspedilen veya yedek subaylık hizmetini takiben subaylığa geçirilenler, fakülte ve yüksekokullarda kendi hesabına okuduktan sonra, komiser yardımcısı veya polis memuru olarak atananların başarılı öğrenim süreleri ile fakülte veya yüksek okullarda kendi hesabına okumakta iken Türk Silahlı Kuvvetleri veya Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrencilerin, daha önce kendi hesabına okudukları normal okul sürelerini borçlanabilir.

5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesinde düzenlenen sigorta borçlanması Kanunun 46 ıncı maddesindeki sigorta borçlanması ile paralellik gösterir. Kanunun geçici 4 üncü maddesinde düzenlenen sigorta borçlanması 5434 sayılı Kanunla ilişkilendirilen eski memurlar için geçerlidir. Kanunun 46 ıncı maddesinde düzenlenen sigorta borçlanması ise ilk defa 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi sonrası 4/I-c kapsamında sigortalı olanlar için geçerlidir.

5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesinde yer alan düzenlemeye göre, Polis Akademisi ile fakülte ve yüksekokullarda Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrencilerden Emniyet Hizmetleri Sınıfında Kanunun 4 üncü maddesinin (c) bendi kapsamında çalışacak olanların;

-Emniyet Hizmetleri Sınıfında 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında çalışmakta olanların, bahse konu okullarda (Polis Akademisi ile fakülte ve yüksekokullarda) geçen, başarılı eğitim süreleri,

5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce üniversitelerin çeşitli fakülte, yüksek okul veya meslek yüksek okullarında kendi hesabına öğrenim yaptıktan sonra muvazzaf astsubay olanların ilgili okullarda geçen başarılı eğitim süreleri istekleri halinde borçlandırılır.

5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesinde yer alan diğer bir borçlanma türü ise daha önce görevlerine son verilenlerden 5525 sayılı Kanunla haklarındaki disiplin cezaları ortadan kaldırılanlar ve halen memur olarak görev yapanlarla ilgilidir. Buna göre, personel mevzuatına göre almış oldukları disiplin cezası sonucu, 23.04.1999 tarihi ile 14.02.2005 tarihleri arasında memuriyetleri sona erenlerden, 5525 sayılı Kanun uyarınca haklarında verilmiş disiplin cezaları bütün sonuçları ile ortadan kaldırılanlardan halen 5510 sayılı Kanunun 4/I-c kapsamında sigortalı olanlar, 2008 yılı Ekim ayı başından itibaren 15.04.2009 tarihine kadar (aylıkları her ayın 1 inde ödenenler için 01.04.2009) Kuruma müracaat ederek borçlanma hakkından yararlanabilmiştir.

5510 sayılı Kanunun geçici 8 inci maddesinde düzenlenen borçlanma türünden, daha önce ticari faaliyette bulunduğu için 1479 sayılı Kanun, tarımsal faaliyette bulunduğu için 2926 sayılı Kanunla ilişkilendirilen sigortalılar yararlanabilir. Düzenlemeye göre, Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (4) numaralı alt bendi hariç diğer alt bentlerine göre sigortalılık niteliği taşıdıkları halde bu Kanunun yürürlük tarihine kadar kayıt ve tescillerini yaptırmayanların sigortalılık

hak ve yükümlülüğü bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren (1 Ekim 2008) başlar. Ancak, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinin (1) ve (3) numaralı alt bentlerine göre sigortalı sayılanlardan Kanunun yürürlük tarihinden itibaren sigortalılıkları başlatılanların, bu Kanunun yürürlük tarihi ile 4/10/2000 tarihi arasında geçen vergi mükellefiyet süreleri bulunmak kaydıyla, sigortalının bu Kanunun yürürlük tarihinden itibaren 6 ay içinde talepte bulunması halinde, vergi mükellefiyet sürelerinin tamamı için, ...üzerinden borçlanma tutarı hesaplanır ve sigortalıya tebliğ edilir. Sigortalının kendisine tebliğ edilen borçlanma tutarının tamamını tebliğ tarihinden itibaren 6 ay içinde ödemesi halinde, bu süreler sigortalılık süresi olarak değerlendirilir. Sigortalıya tebliğ edilen borç tutarının bu süre içerisinde tam olarak ödenmemesi halinde bu süreler sigortalılık süresi olarak değerlendirilmez ve ödenen tutar Kanunun 89 uncu maddesine göre sigortalıya iade edilir.

5510 sayılı Kanunun geçici 17 inci maddesinde düzenlenen borçlanma türü daha önce ticari faaliyette bulunduğu için 1479 sayılı Kanun, tarımsal faaliyette bulunduğu için 2926 sayılı Kanunla ilişkilendirilen ancak sigortalılık süreleri borç nedeniyle silinen sigortalıların için geçerlidir. Bu nedenle Kanunun geçici 8 inci maddesi ile paralellik göstermekle birlikte bu maddede yer alan borçlanma hakkı için geçici 8 inci madde de olduğu gibi 6 aylık süre sınırlaması bulunmamaktadır.

5510 sayılı Kanunun geçici 17 inci maddesi hükmüne göre; 1479 ve 2926 sayılı kanunlara göre tescilleri yapıldığı halde, bu maddenin yürürlük tarihi (30 Nisan 2008) itibarıyla beş yılı aşan süreye ilişkin prim borcu bulunanların, bu sürelerle ilişkin prim borçlarını, prim borçlarının ödenmesine ilişkin Kurumca çıkarılacak genel Tebliğin¹⁰ yayımı tarihini takip eden aybaşından itibaren 6 ay (3 Ağustos 2009 tarihine kadar) içerisinde ödememeleri halinde, prim ödemesi bulunan sigortalıların daha önce ödedikleri primlerin tam olarak karşıladığı ayın sonu itibarıyla, prim ödemesi bulunmayan sigortalıların ise tescil tarihi itibarıyla sigortalılığı durdurulur. Prim borcuna ilişkin süreler sigortalılık süresi olarak değerlendirilmez ve bu sürelerle ilişkin kurum alacakları takip edilmeyerek, kurum alacakları arasında yer verilmez. Ancak, sigortalı ya da hak sahipleri daha sonra müracaatları tarihindeki 80 inci maddenin ikinci fıkrasına göre belirlenecek prime esas kazanç tutarı üzerinden hesaplanacak borç tutarının tamamını, borcun tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde ödedikleri takdirde, bu süreler sigortalılık süresi olarak değerlendirilir.

¹⁰5510 sayılı Kanun Gereğince Kendi Adına ve Hesabına Bağımsız Çalışanlardan 5 Yılı Aşan Süreye İlişkin Prim Borcu Bulunanlar İçin Yapılacak İşlemler Hakkında Tebliğ 14.01.2009 tarihli ve 27110 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

5510 sayılı Kanunun Geçici 31 inci maddesinde düzenlenen sigorta borçlanması hakkından, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ek ders ücreti karşılığında ilgili mevzuatı çerçevesinde uzman ve usta öğretici olarak çalıştırılanlar yararlanabilir.

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ek ders ücreti karşılığında ilgili mevzuatı çerçevesinde uzman ve usta öğretici olarak çalıştırılanlar, uzman ve usta öğretici olarak görev yaptıklarını milli eğitim il veya ilçe müdürlüklerince belgelendirmeleri kaydıyla, bu maddenin yürürlük tarihinden önceki bu çalışmalarından dolayı ay içinde 30 günden eksik kalan sürelerini, 5510, m.41 esaslarına göre kendileri veya hak sahipleri borçlanabilir. Borçlanılan bu süreler 4/I-a kapsamında sigortalılık süresi sayılır.

5510 sayılı Kanunun Geçici 36 inci maddesinde düzenlenen sigorta borçlanması demokrasi ile de yakın ilişki içerisindedir. Kanunda yer alan düzenleme göre, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu uyarınca kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanına giren suçlar nedeniyle yakalanan veya tutuklananlardan, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koyduğu 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren haklarında kovuşturmayla yer olmadığına veya beraatlerine karar verilenlerin, gözaltında veya tutuklulukta geçen süreleri için kendilerinin ya da hak sahiplerinin bu durumlarını belgeleyerek, gözaltında veya tutuklulukta geçen süreleri, talep tarihinde 82 nci maddeye göre, ...hesaplanacak primlerinin; bu durumlarından dolayı dava açıp tazminat alanların borcun tebliğ tarihinden itibaren altı ay içerisinde kendilerince veya hak sahiplerince, tazminat almamış olanların ise Hazinece ödenmesi suretiyle borçlandırılır. Bu şekilde borçlanılan süreler Kanunun 4/I-a kapsamında prim ödeme gün sayısı olarak değerlendirilir. Ancak, sigortalılık başlangıç tarihinden önceki borçlanılan süreler sigortalılık başlangıç tarihini geriye götürmez.

5510 sayılı Kanunun Geçici 43 üncü maddesinde düzenlenen sigorta borçlanması, yurtdışında öğrenim gören öğretim görevlisi/öğretim üyesi/öğretmenlerle ilgilidir. Geçici 43 üncü maddede yer alan düzenlemeye göre, 1416 sayılı Kanuna göre yurt dışına gönderilen ve öğrenimini başarıyla tamamlayarak yurda dönenlerden yükümlü bulunduğu mecburi hizmet süresini tamamlamış olanlardan, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanun hükümlerine tabi olarak çalışmaya başlamış olup geçici 4 üncü madde kapsamında çalışmaya devam edenler; yurt dışında resmî öğrenci olarak geçirmiş oldukları öğrenim sürelerinin 18 yaşının tamamlanmasından sonraki döneme ait olan kısmının tamamını veya bir bölümünü, bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren üç ay içinde

veya mecburi hizmetlerini tamamlayacakları tarihten itibaren üç ay içinde müracaat etmeleri ve müracaatın kabul edildiği ay itibarıyla geçerli olan emekli keseneğine esas kazanç tutarı üzerinden ve borçlanacakları süreye ilişkin olarak hesaplanacak kesenek ve kurum karşılığı toplamından oluşan yükümlülük tutarının tamamını peşin olarak veya müracaatın kabul tarihinden itibaren oniki ayda eşit taksitler halinde ödemek suretiyle borçlanabilir.

5510 sayılı Kanunun Geçici 44 üncü maddesinde düzenlenen sigorta borçlanması için talepte bulunması koşuluyla sigortalının kendisi değil çalışmış olduğu kamu kurumu ödemede bulunur. Bu maddede yer alan sigorta borçlanması da demokrasi ile yakın ilişki içerisinde. Düzenlemeye göre, 23.04.1999 ile 14.02.2005 tarihleri arasında tabi oldukları personel mevzuatına göre almış oldukları disiplin cezası sonucu memuriyetleri sona erip, 5525 sayılı Kanun uyarınca haklarında verilmiş disiplin cezaları bütün sonuçları ile ortadan kaldırılanların bu maddenin yürürlük tarihinden itibaren 3 ay içinde Kuruma müracaat etmeleri halinde ve yaş haddine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla; memuriyetlerinin sona erdiği tarih ile 22.06.2006 tarihi arasındaki dönem içinde uzun vadeli sigorta kollarına tabi olarak sigorta primi ödenmemiş veya emekli keseneği yatırılmamış sürelerine ilişkin kesenek ve kurum karşılığı toplamları, görevden ayrıldıkları tarihteki derece ve kademelerine hizmet olarak sayılacak sürenin her üç yılına bir derece ve her yılına bir kademe verilmek ve öğrenim durumları itibarıyla 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 36 ncı maddesindeki yükselebilecekleri dereceleri geçmemek üzere tespit edilecek derece ve kademeleriyle başvuru tarihinde uygulanmakta olan katsayılar esas alınarak belirlenecek emekli keseneğine esas aylık tutarları üzerinden Kurum tarafından hesaplanarak halen çalıştıkları veya kamu görevlisi olarak en son çalışmış oldukları kamu idarelerine bildirilir ve söz konusu tutarlar bu idareler tarafından üç ay içerisinde Kuruma defaten ödenir.

Yurtdışı sigorta borçlanması, 5510 sayılı Kanunda düzenlenmemekle birlikte 5510 sayılı Kanunda yer alan emeklilik şartlarını olumlu yönde etkiler. Yurtdışı borçlanmasının düzenlendiği 3201 sayılı Kanunun 1 inci maddesi hükmüne göre, Türk vatandaşları ile doğumla Türk vatandaşı olup da çıkma izni almak suretiyle Türk vatandaşlığını kaybedenlerin on sekiz yaşını doldurduktan sonra Türk vatandaşı olarak yurt dışında geçen ve belgelendirilen sigortalılık süreleri ve bu süreleri arasında veya sonunda her birinde bir yıla kadar olan işsizlik süreleri ile yurt dışında ev kadını olarak geçen süreleri, bu Kanunda belirtilen sosyal güvenlik kuruluşlarına prim ödenmemiş olmaları ve istekleri hâlinde borçlandırılır.

3. 5510 Sayılı Kanunda Düzenlenen Borçlanma Türlerinin Değerlendirilmesi

5510 sayılı Kanun öncesi yürürlükte bulunan 506, 1479, 2925 ve 2926 sayılı Kanunlarda sınırlı sayıda borçlanma düzenlemesi yer almakta iken 5510 sayılı Kanun oldukça fazla sayıda borçlanma türüne yer vermiştir. 5434 sayılı Kanunda ise (memurların sosyal güvenlik kanunu) daha fazla borçlanma türü bulunduğundan bir anlamda 5510 sayılı Kanunda düzenlenen genel nitelikteki borçlanmalar, memurlarla ilişkilendirilen 5434 sayılı Kanunla paralellik gösterir biçimde genişletilmiş, sigortalılar açısından norm ve standart birliği sağlanmıştır.

5510 sayılı Kanundan önce yürürlükte bulunan 506 sayılı Kanunda yer alan sigorta borçlanmasının emekli maaşını olumsuz yönde etkileyen uygulaması da¹¹ sona ermiştir.¹² 506 sayılı Kanunun 60 ıncı maddesi gereği, sigortalılar, er olarak silah altında geçen sürelerinin tamamını veya bir kısmını, yazılı talepte bulunmaları halinde, talep tarihindeki sigorta primine esas kazancın alt sınırı üzerinden hesaplanacak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerini tebliğ tarihinden itibaren altı ay içinde ödemeleri şartıyla borçlanabilmekte ve borçlanılan sürenin karşılığı olan gün sayısı sigortalının prim ödeme gün sayısına katılmakta ve 506 sayılı Kanun'a göre tespit edilen sigortalılığın başlangıç tarihinden önceki süreler için borçlanması halinde, sigortalılığın başlangıç tarihi, borçlanılan gün sayısı kadar geriye götürülmektedir.

SGK tarafından yayınlanan 3 Ocak 2000 tarihli 12-101 Ek sayılı Genelge gereği¹³, 2000 yılı başından sonra fiili askerlik hizmeti için hesaplanan askerlik borçlanmasına ait prim günleri¹⁴ ile prime esas kazançlar toplamı, borçlanma için başvuruda bulunulan tarihteki takvim yılı kazancına eklenmektedir. 5510 sayılı Kanunun 41 inci maddesinde düzenlenen borçlanma hükümlerine göre ise borçlanma yapılması halinde borçlanılan süreler için primler borçlanmaya esas olgunun bulunduğu tarihteki prim günü ve kazancı olarak dikkate alınmaktadır. Bu nedenle 5510 sayılı Kanun kapsamında yapılan borçlanmalar, 506 sayılı Kanun dönemine ait prim gün sayısını arttırdığı için (geriye doğru prim günü kazandırdığı için) emekli aylığını olumlu yönde etkilemektedir.

¹¹ Erkan Özkan, Sosyal Sigortalar Kurumu'nda Askerlik Borçlanması Yapmak Emekli Aylığını Azaltır mı? "Evet" Yaklaşım Dergisi, Sayı: 158, Şubat-2006.

¹² Göktaş/Özdamar, a.g.m, s.162.

¹³ 12-101 Ek sayılı Genelge 1.1.2000 ila 30.9.2008 tarihleri arasında yapılan askerlik borçlanmalarını kapsamaktadır.

¹⁴ Hande Bahar Kerimoğlu, Sosyal Sigortalar Kanunu Açısından Maluliyet Sigortası, Ankara Ün. SBE, (Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi), 2004, s.117.

4. Sigorta Borçlanması Hukuki Sonuçları

5510 sayılı Kanunda düzenlenen sigorta borçlanmaları, sigortalılar açısından olumlu yönde dört temel işleve sahiptir. Bunlardan ilki sigortalının prim gün sayısını artırma işlevidir. Sigorta borçlanması yapılarak hizmetten saydırılan süreler, sigortalılık süresinin hesabında, primi ödenen süreler de prim ödeme gün sayısının hesabında dikkate alınmaktadır.¹⁵ Sigortalı emekli olmak için yaşı tamamlamış ancak prim gün eksiği varsa sigorta borçlanması prim gün sayısı artıracığından sigortalı daha erken emekli olabilir.

Sigorta borçlanmasının ikinci işlevi ise borçlanılan dönemlerin ilk defa sigortalı olunan tarih öncesine ait olması halinde, ilk defa sigortalı olunan tarih borçlanma gün sayısı kadar öne çekileceği için sigortalının uzun vadeli sigorta kollarından sağlanan yardımlara hak kazanma şartlarını etkilemesi diğer bir ifade ile daha erken emekli olabilmesidir. 5510 sayılı Kanuna göre, sigortalılığın başlangıç tarihinden önceki süreler için borçlanması halinde, sigortalılığın başlangıç tarihi, borçlandırılan gün sayısı kadar geriye götürülür. Bu işlev, ilk defa 8 Eylül 1999 tarihinden önce sigortalı olanlar ile borçlanma sonrası ilk defa sigortalı olunan tarih 8 Eylül 1999 tarihi öncesine gelen sigortalılar için geçerlidir.

Sigorta borçlanmasının ilk defa 1 Mayıs 2008 tarihinden sonra sigortalı olanlar açısından 5510 sayılı Kanunda öngörülen prim ödeme gün sayısının 31 Aralık 2035 tarihine kadar tamamlaması koşuluyla emeklilik yaşından (kadın:58, erkek:60) olumsuz etkilenmemesine katkı yaptığını da belirtmemiz gerekir.

Emekli aylıklarını belirleyen en önemli iki parametreden ilki aylık bağlama oranıdır. Aylık bağlama oranı prim ödeme gün sayısına göre belirlenmektedir. Prim gün sayısı artınca aylık bağlama oranı yükselmekte aylık bağlama oranı yükselince emekli aylığı artmaktadır. Sigorta borçlanmasının üçüncü işlevi ise sigorta borçlanması sonrası prim gün sayısı artışına bağlı olarak emekli aylık miktarını yükseltmesidir.

Sigorta borçlanmasının son işlevi ise borçlanılan miktarın gelir vergisi açısından indirim konusu yapılabilmesidir. Bu indirim nedeniyle sigortalı ödediği borçlanma tutarları nispetinde daha az vergi ödemek suretiyle maddi menfaat elde edecektir. Ayrıca kamuda çalışan işçiler açısından askerlik nedeniyle yapılan sigorta borçlanmasının başka bir işlevi daha bulunmaktadır. Kamuda görev yapan işçilerin askerlik borçlanması

yapması halinde borçlanılan süreleri kamu hizmeti sayılmakta, işçiye kamu hizmetlerine ilave borçlanılan süreler için de kıdem tazminatı ödenmektedir.

Hak sahipleri tarafından yapılacak olan sigorta borçlanmalarının ölüm aylığına hak kazanılması açısından da etkileri bulunmaktadır. Sigorta borçlanmanın hak sahipleri açısından en önemli sonucu ölüm aylığı bağlanmasıdır. Yeter ki; borçlanma sonucu birleştirilen hizmet süreleri ile prim ödeme gün sayısı aylık bağlanması için yeterli olsun ve hak sahibi ölüm aylığı talebinde bulunsun. Ancak, hak sahipleri, borçlanma sonucu ölüm aylığına hak kazanmışlarsa, ölüm aylığı sigortalının ölümünü takip eden aybaşı değil, borçlanma tutarının ödendiği ayı takip eden aybaşı olacaktır.

5. Sonuç

5510 sayılı Kanun birçok açıdan eleştirilmiştir. Ancak eleştirilerin büyük çoğunluğu bilimsel değildir. Eleştiriler 5510 sayılı Kanunun tamamını olumsuzlayan toptancı bir yaklaşımla yapılmaktadır. Oysa 5510 sayılı Kanunda düzenlenen borçlanma hükümlerinin, sigortalıların menfaati açısından değerlendirilmesi halinde isabetli düzenlemelerin olduğu görülecektir.

5510 sayılı Kanunda düzenlenen sigorta borçlanmaları daha erken emekli etme işlevine sahiptir. Borçlanma yöntemi ise sigortalıya daha yüksek emekli maaşı bağlanması işlevini görmektedir. 5510 sayılı Kanun, önceki sınırlı sayıda borçlanma hükümlerine yer veren daha önceki sigorta kanunlarının aksine çok sayıda sigorta borçlanma türünü ihtiva ettiği için ILO'nun 1933 tarihli 43 sayılı Sakatlık, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları Tavsiye Kararı ile de uyum gösterir.

